

УДК 338.22.021.4

4. Економіка та управління підприємствами

*Дериколенко О.М.**к.е.н., доцент,**доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування,**Сумський державний університет*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ВЕНЧУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті проаналізовано нормативно-правову базу, що регламентує організаційні та процедурні питання специфічних відносин, які виникають в процесі інноваційної та венчурної діяльності промислових підприємств, запропоновано систематизовану класифікацію принципів венчурної діяльності підприємств за групами.

Ключові слова: венчурна діяльність, законодавство, інновації, інвестиції, науково-технічний прогрес, інтелектуальна складова

Постановка проблеми. Нині в Україні спостерігається складна ситуація і в сфері венчурної діяльності, і в сфері захисту прав на інтелектуальну власність. Проблемним залишається і питання гармонізації українського законодавства у сфері інноваційної діяльності з нормативно-правовою базою ЄС. Імплементация стимулюючих норм – навіть у вже існуючі закони в Україні – не завжди проходить легко, адже існує багато сил, що намагаються використати пільги для наукових та інноваційних організацій у власних цілях [1, с.12]. Думки науковців і практиків щодо стану вітчизняної венчурної діяльності однастайні:

- в Україні ще не вироблено економічної політики, спрямованої на світовий ринок, і політики інтеграції у міжнародну спільноту;
- в Україні тільки народжується повноцінна індустрія венчурного капіталу [2];

- ринок венчурного капіталу в Україні на сьогодні все ще знаходиться у стані формування [3, с.5].

Отже, організаційно-економічне забезпечення венчурної діяльності потребує уваги з боку держави і удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу окремих особливостей венчурної діяльності присвячено низку праць таких вчених як: Кобринчук В.В. [1], Краснокутська Н.В. [2], Іларіонова Н.М. [3] та інших. Дослідженню принципів венчурної діяльності присвячені роботи таких науковців як: Савченко В.Ф. і Шатирко Д.В. [4], Садеков А.А. [5] – в частині організації венчурного фінансування; Кризська Р.Ю. [6] – в частині державного сприяння розвитку венчурного підприємництва; Новодон О.Ю. [7] – в частині інноваційного розвитку підприємств на базі принципів економіки знань; Локшин В.С. [8] – в частині урахування специфічних функцій, цілей і завдань різних суб'єктів венчурної діяльності; Ілляшенко С.М. – в частині систематизації принципів інноваційної діяльності підприємства [9].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Але організаційно-економічні основи венчурної діяльності вітчизняних промислових підприємств залишаються, на наш погляд, не достатньо систематизованими і потребують ґрунтовного наукового дослідження.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження і систематизація організаційно-економічних основ венчурної діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Держава може підтримувати венчурне підприємництво шляхом застосування традиційний підходів: надання прямих інвестицій, кредитів з низькими пільговими ставками; надання фінансових пільг суб'єктам венчурної діяльності; удосконалення норм, що регламентують венчурну діяльність. Науковці [1; 6 та інші] зазначають, що правове забезпечення венчурного підприємництва та гарантії його здійснення практично відсутні.

Сучасна нормативно-правова база України налічує (211 355 документів станом на 13.01.2016 р. та 217912 документів станом на 13.12.2016 р.) лише 8 документів, які містять термін «венчурний фонд» (і всі вони стосуються цінних паперів) [10].

Спеціалізованих нормативно-правових документів, що регламентують венчурну діяльність в частині її інноваційної, інвестиційної, науково-технічної, інтелектуальної складових у базі налічується близько 200 документів, які потребують вдосконалення, адже мають низьку результативність впливу на розвиток цієї діяльності в Україні.

Основні з них систематизовані у хронологічному порядку за підрозділами, які визначають загальні характеристики венчурної діяльності (інноваційна, інвестиційна (у т.ч. фінансова), науково-технічна, інтелектуальна складові) і наведені узагальнено на рис. 1.

Надзвичайно важливим є організаційний аспект діяльності, але окремо його виділити не вдалося, адже в нормативно-правових документах він розпорошений. Також, важливими є фінансові аспекти, які також виокремити не вдалося, – вони включені до розділу «Інвестиційна діяльність».

Така систематизація основних документів нормативно-правової бази, що регламентують венчурну діяльність в частині її інноваційної, інвестиційної, науково-технічної та інтелектуальної складових дозволяє визначити слабкі місця в базі та сформулювати пропозиції щодо її вдосконалення.

Крім цього, в Україні створена нормативно-правова база, що регламентує організаційні та процедурні питання специфічних відносин, що виникають в процесі венчурної діяльності.

Стратегічною метою модернізації вітчизняної законодавчої бази є, з одного боку, її розбудова в бік гармонізації з європейськими нормами і стандартами, а з іншого – створення правових підстав для нової моделі взаємовідносин між наукою і суспільством, бізнесом і державою, що в цілому стане базою для успішної венчурної діяльності.

Рис. 1 Складові венчурної діяльності, відображені у законах України

Крім організаційного регламентування венчурної діяльності, важливою є система економічних відносин, які врегульовують різні її аспекти (фінансові, інвестиційні тощо). На мікроекономічному рівні венчурна діяльність

підпорядковується певним принципам організації і впровадження. Розглянемо їх.

Принципи організації венчурного фінансування були закладені на початку становлення венчурного капіталу засновниками цього бізнесу, а саме Томом Перкінсом, Юджином Клейнером, Франко Кофілдом, Бруно Байерсом та іншими. У 1950-60-ті рр. вони розробили основоположні концепції організації фінансування: створення партнерств у вигляді венчурних фондів, збирання грошей у партнерів з обмеженою відповідальністю й установа правил захисту їх інтересів, застосування статусу генерального партнера [5].

Локшин В.С. вважає, що для різних суб'єктів венчурної інвестиційної діяльності використовуються різні принципи. (табл. 1). Такий розподіл впливає з особливостей венчурної діяльності й специфічних функцій, цілей і завдань, що повинні виконувати обидві сторони процесу [8, с.7-8].

Таблиця 1

Принципи діяльності учасників венчурного процесу

Принципи венчурної діяльності інвестора	Принципи венчурної діяльності підприємця
Динамізм	Комплексний і системний характер управлінських рішень
Інтегрованість з об'єктом інвестування	Сталість і корелятивність із загальною системою управління
Комплексний і системний характер управлінських рішень	Головний принцип побудови системи управління – проектний підхід
Концентрація ресурсів і зусиль	Організаційно-управлінська забезпеченість
Варіативність	Орієнтація на новизну й іноваційність технології, продукту, ринку, управлінської технології тощо
Закінченість	Споживча орієнтація
Орієнтація на нарощування потенціалу підприємства	Цільова орієнтація – нарощування потенціалу підприємства
Стратегічна орієнтація цілей, рішень і дій	Самостійність та ініціативність

На думку Савченко В.Ф., Шатирко Д.В. [4] та Садекова А.А. [5] принципи організації процесу венчурного фінансування доцільно поділяти на чотири групи: принципи організації венчурних фондів; принципи організації відносин між венчурним капіталістом та інвестором; принципи організації процесу венчурного фінансування та принципи організації діяльності щодо обмеження

ризиків. Тобто ці автори приділяють увагу фінансуванню, організації та ризикам, з одного боку, та венчурним капіталістам, інвесторам, венчурним фондам і венчурним компаніям, з іншого боку. Отже, основні акценти розставлено на встановленні та підтримці вигідних для інвесторів відносин.

На наш погляд, принципи організації венчурної діяльності необхідно розглядати не тільки з позицій фінансування та ризиків, а й з позицій маркетингу (від проведення досліджень до просування і реалізації), виробництва (науково-технічного рівня венчурних ідей), менеджменту (специфіки організаційного та управлінського процесів) та інновацій (всіх аспектів затребуваності результатів конкретного венчуру).

Інноваційна діяльність підприємства, на думку С.М. Ілляшенко [9, с.44-45], повинна здійснюватися за такими принципами:

- адаптивності – прагнення до підтримання певного балансу зовнішніх і внутрішніх можливостей розвитку (внутрішніх спонукальних мотивів діяльності суб'єкта господарювання і зовнішніх, що генеруються ринковим середовищем);
- динамічності – динамічне приведення у відповідність цілей і спонукальних мотивів (стимулів) діяльності підприємства (зокрема його власників, менеджерів, фахівців, працівників);
- самоорганізації – самостійне забезпечення умов функціонування, тобто самопідтримка обміну ресурсами (інформаційними, матеріальними, фінансовими) між елементами виробничо-збутової системи підприємства, а також між підприємством і зовнішнім середовищем;
- саморегуляції – коригування системи управління виробничо-збутовою діяльністю підприємства відповідно до змін умов функціонування;
- саморозвитку – самостійне забезпечення умов тривалого виживання і розвитку підприємства (відповідно до його місії й ухваленої мотивації діяльності).

Це класичні принципи інноваційної діяльності, які не потребують доповнення.

Враховуючи стрімкий розвиток НТП і прискорення економічних процесів, вважаємо за необхідне розглянути інформаційно-інтелектуальний аспект, який стає все більш важливим в «економіці знань». Так, Новодон О.Ю. [7] пропонує класифікацію принципів інноваційного розвитку на базі економіки знань, яка включає 3 групи: принципи, що визначають необхідні характеристики системи (включають перелік Ілляшенко С.М.); принципи, що відображають особливості економіки знань; принципи організації дій.

Для розуміння основних принципів формування відносин у венчурній діяльності необхідно представляти інтереси кожної сторони в спільному проекті, а саме:

- *з боку підприємця:*

- знаходження необхідної суми для інвестування;
- виведення нового товару на ринок або формування нового сегмента ринку з метою отримання прибутку;
- визначення мінімально необхідної кількості переданих інвестору прав власності, контролю діяльності з метою все-таки отримання необхідного інвестування;
- залишення за собою можливості впливати на розподіл одержуваного прибутку;
- залишатися головним керівником проекту і його технологічним виконавцем;
- при виході проекту на стадію «expansion» або «IPO» мати достатньо прав для вибору стратегічного рішення і отримання відповідного доходу;
- мати можливість максимально використовувати зв'язки, досвід і ділові здібності інвестора;

- *з боку інвестора:*

- наявний вільний капітал (це, в основному, грошові кошти і нерухомість) повинен працювати на розширення свого відтворення;

- розробка стратегії розвитку венчурного бізнесу з чітким розумінням цілей, завдань, способів виконання кожного венчурного проекту, що забезпечується або власним або спільним фінансуванням;

- переконаність в необхідності власного стратегічного управління інвестованим проектом (підприємством);

- обов'язковість з боку підприємця виконувати поради інвестора в області вирішення фінансових проблем, рекрутингу ключових співробітників, оцінки менеджменту;

- наявність переважного права:

- на право вибору або отримання своєї частки або розміру вкладених інвестицій – при продажу підприємства (проекту),
- на акції пропорційно вже наявного їх обсягом – при покупці (в разі додаткового інвестування);

- розуміння того факту, що в центрі будь-якого венчурного проекту завжди знаходиться його інвестор;

- розуміння того, що інвестор є таким же підприємцем і в основі можливостей спільного бізнесу лежать особистісні відносини, при цьому спільність поглядів є чи не найголовнішою причиною розвитку цього бізнесу, незважаючи навіть на результати фінансового аналізу;

- готовність до такого результату як втрата інтересу до венчурного проекту з боку підприємця.

Отже, враховуючи вищевикладене стосовно основних аспектів венчурної діяльності, які регламентуються законодавством України (інноваційних, інвестиційних (у т.ч. фінансових), науково-технічних та інтелектуальних), та принципів такої діяльності, узагальнених в роботах науковців (інноваційні, фінансові, організаційні, ризикові, інформаційні) пропонуємо систематизовану класифікацію принципів венчурної діяльності підприємств (рис. 2).

Рис. 2 Класифікація принципів венчурної діяльності підприємств (систематизовано за матеріалами [4; 5; 7; 9])

Дана систематизація дозволяє більш повно враховувати всі аспекти венчурної діяльності підприємств, а саме:

- інформаційні (у т.ч. інтелектуальні),
- інноваційні,
- інвестиційні (у т.ч. фінансові),
- обмеження ризиків,
- організаційні,
- системні.

Дослідивши організаційно-економічні передумови венчурної діяльності вітчизняних промислових підприємств, відзначимо коеволюційність характеру їх розвитку (тобто взаємообумовленість змін окремих суб'єктів венчурної діяльності, як складових елементів цілісної системи, що розвивається), адже механізми взаємообумовлених змін всіх суб'єктів венчурного середовища є подібними, а в цілому вони складають цілісну систему, яка розвивається.

Висновки і пропозиції. Таким чином, підводячи підсумки, зазначимо:

- проаналізовано нормативно-правову базу, що регламентує організаційні та процедурні питання специфічних відносин, які виникають в процесі інноваційної та венчурної діяльності;
- систематизовано основні документи нормативно-правової бази, що регламентує венчурну діяльність в частині її інноваційної, інвестиційної, науково-технічної та інтелектуальної складових;
- систематизовано класифікацію принципів венчурної діяльності підприємств, що дозволяє більш повно враховувати всі аспекти венчурної діяльності та може бути покладено в основу методології венчурної діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Результати даного дослідження можуть бути покладені в основу подальших досліджень венчурної діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Література:

1. Кобринчук В.В. Науково-методичні засади інноваційного розвитку економіки в умовах євроінтеграції України: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.03 / В.В. Кобринчук ; Н.-д. екон. ін-т М-ва економіки України. – К., 2009. – 19 с.
2. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. / Н. В. Краснокутська – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с. <http://library.if.ua/books/4.html>
3. Іларіонова Н.М. Удосконалення діяльності венчурних фондів України: регіональний аспект: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.05 / Н.М. Іларіонова ; Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород, 2009. – 20 с.
4. Савченко В.Ф. Принципи організації та регулювання венчурного інвестування / В. Ф. Савченко, Д. В. Шатирко // ВІСНИК ЖДТУ. 2014. № 4 (70) – С.190-201.
5. Садеков А.А. Принципи організації венчурного фінансування інноваційної діяльності / А. А. Садеков // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Серія : Економічні науки. – Донецьк, 2008. – № 3 http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=juu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=REF=&S21COLORTERMS=0&S21STR=vdn uete
6. Кризська Р.Ю. Принципи і механізми державного сприяння розвитку венчурного підприємництва в сфері інвестиційно-інноваційної діяльності / Р. Ю. Кризська // Економіка та держава. – 2010. – № 2. – С. 117-120.
7. Новодон О.Ю. Інноваційний розвиток підприємств на базі принципів економіки знань / О. Ю. Новодон // Ефективна економіка. – 2013. – № 4. – Режим доступу до матеріалу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1981>.
8. Локшин В.С. Організаційно-економічний механізм реалізації венчурних інвестиційних проектів: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / В.С. Локшин ; Дніпропетр. держ. аграр. ун-т. – Д., 2006. –18 с..
9. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент: [підручник] / С.М. Ілляшенко. – Суми: ВТД – Університетська книга, 2010. – 334 с.
10. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу до матеріалу : <http://zakon.rada.gov.ua/>

Дериколенко О.М. Организационно-экономические основы венчурной деятельности отечественных промышленных предприятий

Аннотация. В статье проанализирована нормативно-правовая база, регламентирующая организационные и процедурные вопросы специфических отношений, возникающих в процессе инновационной и венчурной

деятельности промышленных предприятий, предложена систематизированная классификацию принципов венчурной деятельности предприятий по группам.

Ключевые слова: венчурная деятельность, законодательство, инновации, инвестиции, научно-технический прогресс, интеллектуальная составляющая

Derykolenko O.M. Organizational and economical foundations of venture activity of domestic industrial enterprises

Summary. The article analyzes the legal and regulatory framework governing the organizational and procedural issues of specific relationship that occurs in the process of innovation and venture activities of industrial enterprises, was offered a systematized classification of principles of a venture activity by the groups.

Keywords: venture activities, legislation, innovation, investment, scientific and technical progress, intellectual component.

Дериколенко О.М. Організаційно-економічні основи венчурної діяльності вітчизняних промислових підприємств / О.М. Дериколенко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». – 2016. – № 22. – С. 70-73.